

Yttrande

2024-05-07

Klimat- och näringslivsdepartementet
103 33 Stockholm
kn.remissvar@regeringskansliet.se
RK dnr KN2024/00156

Handläggare:
Thomas Nilsson

Dnr: 2024-00166

Yttrande avseende SOU 2023:103 Areella näringar vid vatten

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas, har granskat innehållet i rubricerat betänkande.

Formas ställningstagande

Sammanfattning

Formas

- tillstyrker utredningens förslag att ge undantag från strandskyddsbestämmelserna för vattenbruk,
- tillstyrker att det införs ett nytt särskilt skäl till dispens för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden,
- delar utredningens bedömning att det behövs vägledning både till myndigheter och verksamhetsutövare om hur den föreslagna nya dispensgrunden ska tillämpas, samt
- vill lyfta fram strandskyddets betydelse för samhällets förmåga att hantera ett förändrat klimat och extrema väderhändelser.

Undantag från strandskyddsbestämmelserna för vattenbruk

Formas tillstyrker att lägga till vattenbruk som en areell näring som bör omfattas av undantagsbestämmelsen gällande strandskydd (utredningens förslag 5.2.1). Det finns flera skäl som talar för detta, inte minst genom att det skulle innebära en administrativ förenkling vid tillståndsprövning. Som finansierare av forskningsprojekt om vattenbruk har vi, liksom utredningen, fått kännedom om att det finns administrativa hinder som gör det komplicerat att etablera vattenbruksverksamhet. Ett annat skäl är Sveriges behov av en stärkt livsmedelsberedskap. Ett stärkt vattenbruk ingår i den nationella livsmedelsstrategin, och att utveckla vattenbruket är en del av EU:s gemensamma fiskeripolitik.

Trots tillstyrkan vill Formas framhålla att det finns risker med att öka möjligheterna till undantag när det gäller strandskydd. Det går inte att utesluta att de värden strandskyddet ska upprätthålla

påverkas negativt, inte minst allmänhetens tillträde och livsvillkoren för djur- och växtarter. En särskilt känslig miljö är grunda havsvikar med mjukbottnar som är viktiga livsmiljöer för ett stort antal marina djur och växter, och fungerar som barnkammare åt olika fiskarter. Tyvärr saknas uppgifter om i vilken omfattning undantaget kan komma att tillämpas och hur mycket stränder, och i synnerhet grunda havsvikar, som kan komma att påverkas.

Utredningen har tagit fasta på ett förslag från Fiske- och vattenbruksutredningen (SOU 2023:74) om att vattenbruk ska anses vara anmälningspliktig miljöfarlig verksamhet. Utredningen menar att om detta förslag genomförs kommer en prövning av miljökonsekvenserna ändå att göras. Denna prövning kommer dock att inte att göras enligt strandskyddsbestämmelserna.

Dispens för småskaliga förvärvsenheter på landsbygden

Formas tillstyrker att det införs ett nytt särskilt skäl till dispens från strandskyddet för småskaliga förvärvsverksamheter på landsbygden (utredningens förslag 5.2.3). Utredningens förslag ger möjlighet för befintliga verksamheter att diversifiera sin verksamhet och att starta nya verksamheter. Formas delar utredningens bedömning att den föreslagna dispensmöjligheten kan bidra till en utveckling av landsbygden genom att främja sysselsättning och ge nya inkomstkällor. Vi vill dock påpeka att det är svårt att bedöma hur stora de positiva effekterna blir. Förutsättningarna att leva och bedriva verksamhet på landsbygden påverkas också av andra faktorer.

I princip finns samma risker som beskrivits ovan under förslaget om undantag från strandskyddsbestämmelserna. Med ökade möjligheter till dispens kan inte negativa konsekvenser, särskilt på miljön, uteslutas. Med den utformning förslaget har med tillståndsprövning, avgränsning till landsbygd, och att endast byggnader som inte är avsedda för boende får uppföras, bör dock de negativa effekterna bli relativt begränsade. Det är också utredningens bedömning att ökningen av antalet byggnader och andra anläggningar inom strandskyddat område till följd av förslaget blir begränsad.

Formas delar utredningens bedömning att det behövs vägledning både till myndigheter och till verksamhetsutövare om hur den föreslagna nya dispensgrunden ska tillämpas (s.82-83). Vi vill i detta sammanhang tydliggöra behovet av att utgå från kunskap som bygger på aktuell forskning vad gäller beskrivning av miljökonsekvenserna.

Strandskydd och klimatanpassning

En fråga som utredningen endast kortfattat nämner (s. 158-159), men som Formas anser vara viktig är strandskyddets betydelse för samhällets förmåga att hantera ett förändrat klimat och extrema väderhändelser. Kraftiga stormar och stora mängder nederbörd kan leda till översvämning, eller i vissa områden erosion, som i sin tur kan innebära risker för byggnader och anläggningar. Opåverkade stränder kan å andra sidan fungera som en buffertzona vid översvämningar. Att förlägga affärsverksamhet till stränder kan innebära en ekonomisk risk på företagsnivå som i framtiden kanske inte täcks av försäkringsbolagen. Även en framtida havsnivåhöjning kommer att få konsekvenser för strandnära bebyggelse och aktiviteter.

Övriga förslag och överväganden

Formas har inga synpunkter på utredningens övriga förslag och överväganden.

.....

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Johan Kuylenstierna, efter föredragning av forskningssekreterare Thomas Nilsson. I beredningen har även forskningssekreterare Alexandre Dubois och tillförordnad avdelningschef Malin Mobjörk deltagit.

Detta beslut har fattats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.

Johan Kuylenstierna

Thomas Nilsson